

Læreplan i morsmål for språklige minoriteter

Om faget

Fagets relevans

Faget morsmål for språklige minoriteter omfatter opplæring i og på morsmål og skal gi elevene bedre forutsetninger for å beherske det norske språket gjennom å styrke deres kunnskaper og ferdigheter i eget morsmål. Elevene skal få erfare at det å kunne flere språk er en ressurs i skolen og i samfunnet.

Faget bidrar til å styrke elevenes identitet og tilhørighet i det flerkulturelle samfunnet. Elevenes språklige og flerkulturelle kompetanse vil kunne fremme samhandling og forståelse i arbeidslivet og i det flerkulturelle samfunnet.

Kjerneelementer

Kjerneelementene i morsmål for språklige minoriteter rammer inn det mest betydningsfulle innholdet i faget og beskriver det elevene må lære for å kunne mestre og anvende faget.

Muntlig kommunikasjon

Elevene skal kunne samhandle med andre gjennom å lytte og samtale og å uttrykke seg hensiktsmessig i ulike kommunikasjonssituasjoner. De skal utvikle ordforråd og begrepsapparat.

Språklæring

Elevene skal utvikle kunnskaper om eget morsmål og innsikt i egen språklæring. De skal bruke språklæringsstrategier for å utvikle språkkompetansen sin, og de skal kunne bruke et begrepsapparat for å sammenligne eget morsmål med norsk. Dette omfatter både språket som system og språket i bruk.

Lesing

Elevene skal lære å lese på det språket de behersker best. De skal utvikle ordforråd og begrepsforståelse på morsmålet gjennom å lese egnede tekster i ulike sjangre. De skal lese for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt. De skal reflektere over tekster, knytte tekstene til egne erfaringer og egen samtid og utvikle lesestrategier.

Skriftlig tekstskaping

Elevene skal utvikle skrivekompetanse og skrive tekster i ulike sjangre på morsmålet. De skal bearbeide egne tekster etter tilbakemeldinger.

Språk og teknologi

Elevene skal benytte ulike enspråklige og flerspråklige digitale hjelpemidler for å utvikle kompetanse på morsmålet. De skal vurdere ulike digitale kilder.

Språklig og kulturelt mangfold

Elevene skal utvikle interkulturell forståelse og språklig selvtillit og trygghet. De skal se språk og litteratur i et historisk og internasjonalt perspektiv.

Verdier og prinsipper

Demokrati, menneskeverd, fellesskap og kulturelt mangfold er sentrale verdier i faget morsmål for språklige minoriteter. Faget legger til grunn at erfaringene og ressursene elevene har på ulike områder blir verdsatt som en ressurs. Slik ivaretas og styrkes menneskeverdet og identiteten til den enkelte, og mangfoldet og fellesskapet i skolen som helhet.

Tverrfaglige temaer

Folkehelse og livsmestring

I faget morsmål for språklige minoriteter handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om å utvikle elevenes evne til å uttrykke egne følelser, erfaringer og meninger, noe som er viktig for å håndtere relasjoner og delta i et sosialt fellesskap. Arbeid med skjønnlitteratur vil gi elevene mulighet til å sette seg inn i andre menneskers livssituasjon og kjenne seg igjen i andres tanker og handlinger. Dette gir grunnlag for å kunne gi og oppleve anerkjennelse. Arbeid med språk og språkbruk kan gi elevene perspektiver knyttet til språklig identitet. Å videreutvikle sine ferdigheter på eget morsmål kan bidra til et positivt selvbilde og fremme flerspråklighet som en verdi i seg selv.

Demokrati og medborgerskap

I faget morsmål for språklige minoriteter handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om at elevene utvikler ferdigheter som gjør det mulig å holde seg informert, formidle egne meninger og delta aktivt i det flerkulturelle sosiale fellesskapet. Deltakelse i flerkulturelle fellesskap og arbeid med utvalgte tekster kan styrke elevenes interkulturelle forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning, noe som danner grunnlag for å delta i et demokratisk samfunn.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i faget morsmål for språklige minoriteter er å kommunisere på morsmålet i forskjellige situasjoner, utvikle et faglig ordforråd og benytte det i arbeid med ulike emner og i ulike kommunikasjonssituasjoner.

Utvikling av muntlige ferdigheter i faget går fra å vise trygghet i enkle kommunikasjonssituasjoner til å bruke det muntlige språket stadig mer presist i ulike faglige situasjoner.

Faget har et særlig ansvar for utviklingen av muntlige ferdigheter på elevens morsmål.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i faget morsmål for språklige minoriteter er å kommunisere, utforske, ytre seg og uttrykke seg kreativt. Elevene skal utvide sitt ordforråd og utvikle kompetanse i rettskriving og tekstoppbygging, og de skal utvikle kompetanse i å skrive tekster i ulike sjangre. Elevene skal bruke relevant teknologi, og de skal bearbeide tekster etter tilbakemelding.

Utviklingen av å kunne skrive går fra den grunnleggende skriveopplæringen til å kunne uttrykke seg skriftlig med stadig større språklig sikkerhet i tekster i ulike sjangre.

Faget har et særlig ansvar for ferdigheten å kunne skrive på elevenes morsmål.

Å kunne lese

Å kunne lese i faget morsmål for språklige minoriteter er å øve opp grunnleggende lesekompetanse på morsmålet og å lese for å lære, oppleve og reflektere. Minoritetsspråklige elever skal lære seg å lese på det språket de behersker best. Leseferdigheter på morsmålet bidrar til å styrke elevenes forutsetninger for å beherske det norske språket.

Utviklingen av å kunne lese på morsmål går fra den grunnleggende avkodingen og forståelsen av enkle tekster til å lese tekster i ulike sjangre og med ulike formål.

Faget har et særlig ansvar for ferdigheten å kunne lese på elevenes morsmål.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i faget morsmål for språklige minoriteter innebærer både å bruke flerspråklige digitale ressurser for å utvikle ordforråd og begrepsapparat, og å bruke digitale verktøy, medier og ressurser for å innhente informasjon, skape og redigere tekster og kommunisere med andre.

Utviklingen av digitale ferdigheter går fra å utforske ulike digitale verktøy til aktiv bruk og vurdering av digitale verktøy og ressurser i kommunikasjon og læringsarbeid.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering nivå 1

Kompetansemål etter nivå 1

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- føre samtaler om kjente emner, ta ordet etter tur og gi tilbakemeldinger på andres ytringer
- lytte til, forstå og gjengi innhold i egnede tekster og bearbeide tekster gjennom lek og dramatisering
- utvikle et grunnleggende faglig ordforråd og lære ord og begreper som er sentrale for trinnets lærestoff
- kjenne til grunnleggende grammatiske begreper og bruke dem til å snakke om morsmålets grunnleggende strukturer, og likheter og forskjeller mellom morsmålet og norsk
- lære seg å lese på morsmålet og forstå sammenhengen mellom talespråk og skriftspråk
- utvikle leseglede gjennom å lese egnede tekster med sammenheng og forståelse og reflektere over innholdet

- kjenne til noen grunnleggende regler for tegnsetting og rettskriving
- skrive enkle fortellende og beskrivende tekster og utforme enkle sammensatte tekster
- bruke grunnleggende tekstbehandlingsprogrammer
- bruke flerspråklige digitale læringsressurser og digitale ressurser på morsmål og norsk i kommunikasjon og kjenne til grunnleggende regler for nettvett
- samtale om viktige høytider, tradisjoner og skikker i hjemlandet og i Norge
- reflektere over egen flerspråklig situasjon og språklig utvikling i et flerkulturelt samfunn

Underveisvurdering

Elevene skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse i morsmål for språklige minoriteter på nivå 1 når de utforsker og bruker morsmålet i lek og samhandling i varierte sammenhenger, både i dagligdagse situasjoner og i faglige kontekster. Videre viser elevene kompetanse fra å forstå sammenheng mellom språklyd og skrift og lære seg å lese på morsmålet til å kunne lese og skrive egnede tekster. Elevene får anledning til gradvis å øke sin muntlige og skriftlige kompetanse i morsmålet når de reflekterer og medvirker i sin egen og andres læring samt får tilbakemelding om hva de mestrer i forhold til målene og får veiledning om hvordan de kan nå dem.

Læreren skal legge til rette for aktiv og kreativ læring av muntlig og skriftlig språk for å bidra til at elevene opplever motivasjon og mestring. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for at elevens flerspråklige kompetanse kommer til syne på ulike måter, og de reflekterer over verdien av sin egen flerspråklighet og flerkulturelle kontekst. Læreren skal også gi veiledning som motiverer og fremmer utviklingen av muntlige og skriftlige ferdigheter på morsmålet og legge til rette for at eleven medvirker i egen og andres læring gjennom å reflektere og samtale og gjennom å gi og få tilbakemeldinger.

Kompetansemål og vurdering nivå 2

Kompetansemål etter nivå 2

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- delta i samtaler og diskusjoner, begrunne egne synspunkter og gi konstruktive tilbakemeldinger på andres synspunkter
- lytte til, forstå og gjengi innhold i egnede tekster
- bruke ord og begreper som er sentrale for fagstoff på årstrinnet og gjengi innholdet i faglige tekster
- tilpasse språk til samtalepartner og bruke ulike tiltaleformer
- bruke metaspråk for å samtale om sentrale likheter og ulikheter mellom morsmål og norsk
- bruke ordbøker og andre oppslagsverk

- lese og forstå egnede litterære tekster i ulike sjangre, gjenkjenne noen språklige virkemidler og reflektere rundt og sammenligne ulike tekster
- lese og forstå ulike fagtekster og kjenne til og benytte ulike lesestrategier
- kjenne til sentrale regler for rettskriving og tegnsetting på morsmål
- skrive mer komplekse tekster i ulike sjangre og bearbeide tekster etter tilbakemeldinger
- orientere seg i faglige kilder og vise til kilder i egne tekster
- bruke digitale ressurser på morsmål og norsk i kommunikasjon og følge regler for personvern
- reflektere over egen og andres flerspråklige situasjon og språklig utvikling i et flerkulturelt samfunn
- kjenne til grunnleggende sider av hjemlandets kultur og sammenligne med norsk kultur

Underveisvurdering

Elevene skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse i morsmål for språklige minoriteter på nivå 2 når de har utvidet ordforrådet og begrepsapparatet sitt på morsmål og når de uttrykker seg muntlig og skriftlig i spontane og forberedte situasjoner. Elevene viser også kompetanse når de leser tekster med flyt og forståelse og reflekterer over innhold og form. Videre viser de kompetanse når de reflekterer over sammenhengen mellom språk, kultur og identitet, anerkjenner andres meninger og begrunner egne standpunkt.

Læreren skal legge til rette for at elevene opplever motivasjon og mestring og utvikler muntlig og skriftlig språk gjennom å være aktive og kreative i praktisk arbeid, samtaler og meningsutveksling. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for at elevenes flerspråklige kompetanse kommer til syne på ulike måter, og at de reflekterer over verdien av sin egen flerspråklighet og flerkulturelle identitet. Læreren skal også gi veiledning som motiverer og fremmer utviklingen av muntlige og skriftlige ferdigheter. Læreren skal videre legge til rette for at elevene medvirker i egen og andres læring gjennom å reflektere og samtale, gjennom å gi og få tilbakemeldinger på muntlige og skriftlige elevtekster og gjennom å bearbeide tekstene etter tilbakemelding.

Kompetansemål og vurdering nivå 3

Kompetansemål etter nivå 3

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- føre faglige samtaler, begrunne egne meninger og argumentere saklig i diskusjoner
- utvikle et bredt faglig ordforråd, forklare faglige begreper, gjengi innholdet i faglige tekster, og samtale om temaer og fagstoff på årstrinnet
- utforske hvordan språk brukes i ulike sosiale sammenhenger
- bruke metaspråklige begreper for å beskrive morsmål og sammenligne det med norsk

- reflektere rundt egen språklæring på morsmål og norsk
- lese, tolke og reflektere over innhold og form i et bredt utvalg skjønnlitterære tekster
- forstå innholdet i og kunne samtale om et bredt spekter av fagtekster
- bruke varierte og hensiktsmessige lesestrategier i arbeid med tekster i ulike sjangre
- skrive tekster i ulike sjangre, vurdere og revidere tekster etter tilbakemelding og gi tilbakemelding på andres tekster
- bruke og vurdere flerspråklige digitale læringsressurser og nettsteder
- planlegge og utforme ulike digitale tekster og bruke regler for nettvett
- utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk, kultur og identitet både i Norge og i land der morsmålet brukes

Underveisvurdering

Elevene skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse i morsmål for språklige minoriteter på nivå 3 når de leser kortere og lengre tekster i ulike sjangre, samtaler om form og innhold og utforsker tekstenes kontekster. Elevene viser kompetanse når de bruker fagspråk og når de reflekterer, eksperimenterer og argumenterer muntlig og skriftlig. Elevene viser også kompetanse når de bruker kilder kritisk, anvender hensiktsmessige læringsstrategier og bruker flerspråklige digitale hjelpemidler. Videre viser elevene kompetanse i morsmålet når de reflekter over sin egen læring, og over sammenhengen mellom språk, kultur og identitet i et flerkulturelt og mangfoldig samfunn.

Læreren skal legge til rette for at elevene opplever motivasjon og mestring og utvikler muntlig og skriftlig språk gjennom å være aktive og kreative i praktisk arbeid, samtaler og meningsutveksling. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for at elevenes flerspråklige kompetanse kommer til syne på ulike måter, og at de reflekterer over verdien av sin egen flerspråklighet og flerkulturelle identitet. Læreren skal også gi veiledning som motiverer og fremmer utviklingen av muntlige og skriftlige ferdigheter og legge til rette for at eleven medvirker i egen og andres læring gjennom å reflektere og samtale, gjennom å gi og få tilbakemeldinger på muntlige og skriftlige elevtekster og gjennom å bearbeide tekstene etter tilbakemelding.

Vurderingsordning

Læreplanen i morsmål for språklige minoriteter er en nivåbasert overgangsplan som kan benyttes til elevene kan følge opplæring etter ordinær læreplan i norsk. Det gis ikke vurdering med karakter i faget.

Elever i grunnskolen og i videregående opplæring med annet morsmål enn norsk eller samisk har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Om nødvendig har slike elever også rett til morsmålsopplæring.